

„ROLA INSTYTUCJI KULTURY I LOKALNYCH DZIAŁACZY W PODTRZYMIWANIU
I POPULARYZOWANIU ZWYCZAJU PUCHEROKÓW”

KAŻDY Z NAS MÓGŁBY OPOWIEDZIEĆ
SWOJĄ HISTORIĘ O PUCHEROKACH.
BYŁABY ONA CIEKAWA, ALE ZAPEWNE RÓŻNA.

TA POWSTAŁA W OPARCIU O ŹRÓDŁA PISANE, ARCHIWA
I RELACJE OSÓB ZAANGAŻOWANYCH.

WŚRÓD INSTYTUCJI, KTÓRE MIAŁY WPŁYW NA ZWYCZAJ WYMIENIĆ NALEŻY:

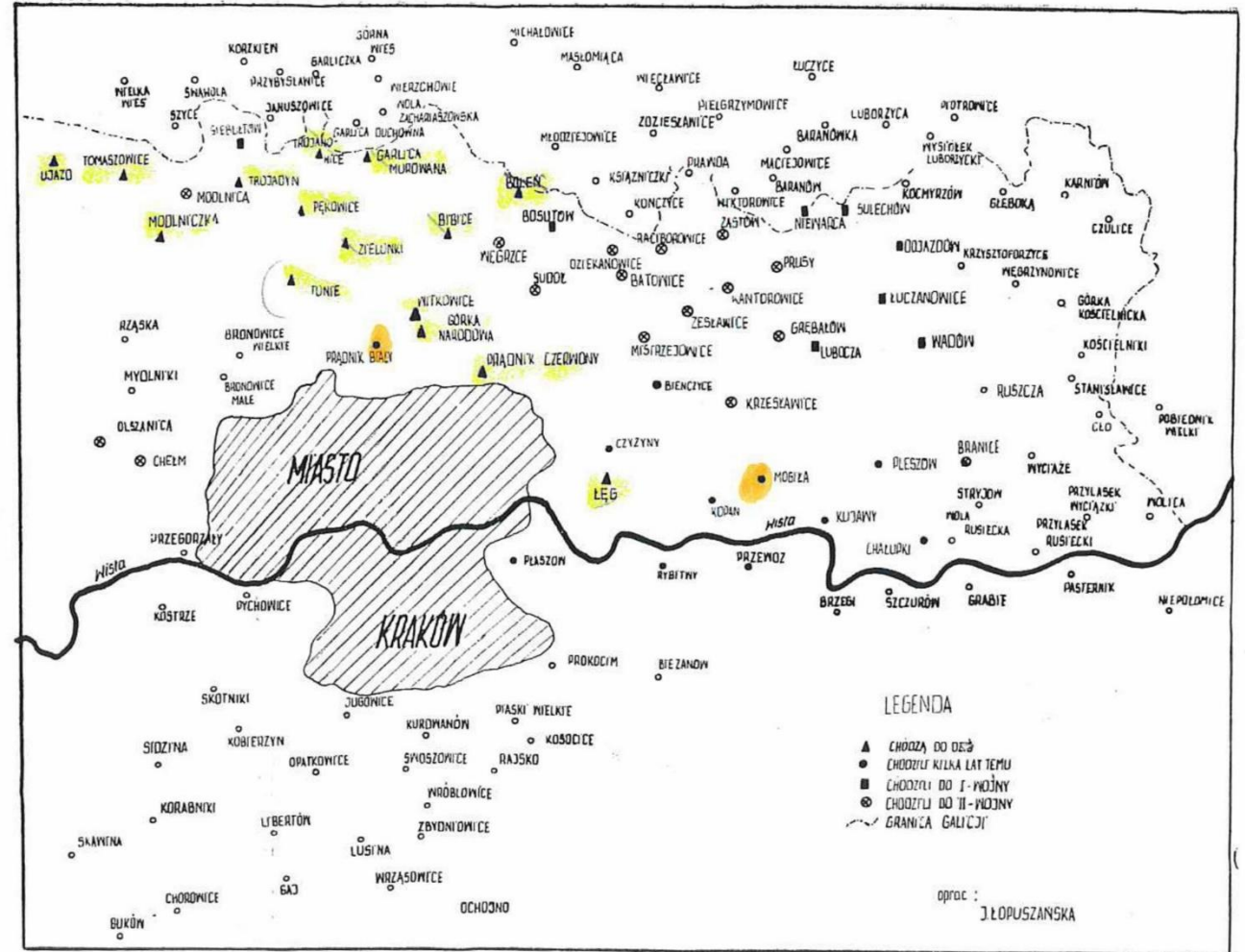
- **Akademię Krakowską, przyszły Uniwersytet Jagielloński** – to stąd pochodzili żacy, studenci, pueri, którzy odwiedzali gospodynie, by wsparły ich w biedzie.
- **Kościół, czyli parafie** – kościół parafialny w Zielonkach, z którego wywodzi się parafia Bibice, był filialnym akademickiego kościoła św. Anny w Krakowie, tym bliższy związek żaków z tymi podkrakowskimi okolicami.

Zakazując w 1780 roku występów żakom pod kościołami w mieście krakowska kuria miała decydujący wpływ na pojawienie się zwyczaju na terenach wiejskich, w tym też dzisiejszej gminy Zielonki.

WYSTĘPOWANIE ZWYCZAJU PUCHEROKÓW:

- Do dziś zwyczaj przetrwał nieprzerwanie na terenie wsi: Bibice, Zielonki, Trojanowice;
- w 1966 r zwyczaj był żywy w 15 wsiach: Zielonkach, Bibicach, Boleniu, Garlicy Murowanej, Trojanowicach, Pękowicach (teren dzisiejszej gm. Zielonki), Modlniczce, Tomaszowicach, Trojadynie, Ujeździe (dziś gm. Wielka Wieś), jak również w Toniach, Witkowicach, Górcie Narodowej, Prądniku Czerwonym i Łęgu (dzisiejszy Kraków); kilka lat wcześniej pucheroki można było zobaczyć jeszcze w 11 innych wsiach: Bieńczyce, Czyżyny, Mogiła, Pleszów, Kujawy, Chałupki, Prądnik Biały, Kopań, Rybitwy, Płaszów, Przewóz;
- do II wojny światowej pucheroki chodziły jeszcze w 16 innych wsiach: Modlnica, Węgrzce, Dziekanowice, Batowice, Raciborowice, Prusy, Zastów, Branice, Kantorowice, Ześlawice, Mistrzejowice, Grębałów, Krzesławice, Olszanica, Chełm, Sudół.

Przed I wojną światową tradycja obejmowała zasięgiem ponad 50 podkrakowskich wsi, po I wojnie zanikła w 8 wsiach: Giebułtów, Bosutów, Niewarca, Sulechów, Dojazdów, Łuczanowice, Wadów, Lubocza.

Źródło: Irena Łopuszańska „Puchery”, w: Rocznik Muzeum Etnograficznego w Krakowie, 1966 r.

WYSTĘPOWANIE ZWYCZAJU PUCHEROKÓW:

Co złożyło się na to, że zwyczaj pucheroków przetrwał bez przerw właśnie na terenie dawnej parafii Zielonki, w dzisiejszej gminie Zielonki?

Widoczne są trzy główne czynniki:

- regionaliści, aktywni w lokalnym środowisku, pielęgnujący zwyczaj;
- aktywna postawa miejscowego ośrodka kultury, włączenie i zaangażowanie szkół, przedszkoli i nauczycieli,
- lokalna społeczność, dla której zwyczaj - niematerialne dziedzictwo kulturowe, było warte przekazania kolejnym pokoleniom, a nawet stało się powodem do dumy.

Skupimy się na kilkudziesięciu ostatnich latach od roku 1992, poobserwujemy jak ewoluował zwyczaj i jakie podejmowano działania, by go pielęgnować.

REGIONALIŚCI – LUDZIE INSTYTUCJE

Henryk Banaś (ur. w 1933 r. w Bibicach), regionalista, założyciel, w 1964 roku, jednego z pierwszych muzeów wiejskich w Polsce – Izby Bibickiej, krzewiciel i propagator kultury ludowej, inicjator organizowania przeglądów pucheroków i tradycji wystawiania w formie przedstawienia wesela bibickiego, poeta, piewca małej ojczyzny.

Jest autorem wielu publikacji prasowych i książkowych, w których dzieli się swą wiedzą dotyczącą historii rodzinnej wsi, jej folkloru, obrzędów, zwyczajów, legend, przysłów, wierzeń, a przede wszystkim pieśni ludowych.

Opublikował książki: „Bibicka pieśń”, w której m.in. spisał oracje pucheroków, „Legendy bibickie”, „Wesele krakowskie z Bibic”.

REGIONALIŚCI – LUDZIE INSTYTUCJE

- Henryk Banaś był inicjatorem organizowania w Bibicach corocznego przeglądu Pucheroków, w latach siedemdziesiątych XX w. dzieci po obejściu domów występowały na bibickim rynku lub w Domu Ludowym. Oracji wcześniej uczyły się nie tylko w domach, ale i u pana Henryka, na próbach przed przeglądem.
- W latach siedemdziesiątych ubiegłego wieku, jak wspomina pan Henryk, kierownik Gminnego Domu Kultury w Zielonkach Józef Sternal powiedział: „to mi się podoba” i organizacją przeglądów zajął się Ośrodek Kultury w Zielonkach.

REGIONALIŚCI – LUDZIE INSTYTUCJE

Stanisław Siwek (1929-2008) – animator kultury i lokalnej tradycji z Trojanowic, propagator tradycji pucheroków wśród trojanowickiej młodzieży, prowadził m.in. zespoły: Pucheroki, Krakowianki, grupę kolędniczą „Trzej Królowie z gwiazdą z Trojanowic”, twórca wieńców dożynkowych.

Występował w pierwszym składzie „Herodów” wraz z mężczyznami z Trojanowic, Zielonek i Modlnicy – grupa powstała w latach 80. XX. w., w grupie „Kosynierzy” działającej przy Stowarzyszeniu Folklorystycznym Teatr Regionalny w Krakowie. Propagował folklor podkrakowski w Krakowie uczestnicząc z grupami w wydarzeniach obrzędowych, m.in. Przeglądach Wiosennych Grup Obrzędowych województwa krakowskiego, pod jego opieką grupy pucheroków z Trojanowic prezentowały zwyczaj w krakowskich domach kultury: m.in. C. K. Norwida i im. A. Bursy i np. w Centrum Kultury w Chrzanowie (1999 r.).

Po jego śmierci to zadanie przejął i stara się nadal kontynuować jego zięć **Andrzej Krzęciasz**.

INSTYTUCJE LOKALNE

CENTRUM KULTURY W ZIELONKACH Z SOŁECTWEM BIBICE:

Gminny Ośrodek Kultury w Zielonkach (GOK), który zmienił nazwę na Samorządowy Ośrodek Kultury (SOK) w 1992 r., a potem w 2001 r. na Centrum Kultury, Promocji i Rekreacji w Zielonkach (CKPiR), organizuje Gminny Przegląd Pucheroków od 1978 roku, we współpracy z sołectwem Bibice i lokalnymi organizacjami, np. KGW.

Dyrektorzy GOK-SOK-CKPiR w Zielonkach:

- Józef Sternal (1978 – 1980 r.)
- Maciej Obara (1980 – 1982 r.)
- Jacek Walczak (1982 – 1991 r.)
- Danuta Sanetra (1992 – 1996 r.)
- Maria Jasińska (1996 – 1996 r.)
- Grażyna Skotnicka (1996 – 2006 r.)
- Marek Płachta (od 2006 r.)

Sołtysi Bibic:

- Tadeusz Banaś
- Zdzisław Sierant
- Anna Zabiegaj (1988 - 2011 r.)
- Magdalena Krawczyk (2011 – 2015 r.)
- Tadeusz Łysek (od 2015 r.)

INSTYTUCJE LOKALNE – SZKOŁY, PRZEDSZKOLA I ROLA NAUCZYCIELI

Pucheroiki przygotowywane są do występów na Gminnym Przeglądzie najczęściej przez nauczycieli.

Osoby przygotowujące dzieci do występów (nauczyciele, opiekunowie) w latach 1995-2019 (wg dostępnych źródeł):

- Ewa Staniszevska – 13
- Eliza Emerla -13
- Janina Franczak -10
- Irena Badura – 7
- Agnieszka Babisz – 7
- Andrzej Krzęciasz – 7
- Anna Barczyk – 5
- Katarzyna Olesińska – 5
- Magdalena Wójcik - 4
- Barbara Figiel -3
- Małgorzata Kizlich – 3
- Bożena Korecka – 2
- Agata Płatek - 2
- Jolanta Sowicka - 2
- Grzegorz Miroń - 2
- Lucyna Duda - 2
- Anna Korzeniowska – 1
- Agata Kalandyk - 1
- Marzena Makarska-Knaś - 1
- Józef Plewniak - 1
- Anna Warnecka – 1
- Magda Krzęciasz - 1

Stanisław Siwek oraz Henryk Banaś – poza konkurencją

BOHATEROWIE DRUGIEGO PLANU

Nie sposób przecenić także roli rodziców i dziadków...a także kolegów.

Jak wspomina pan Henryk Banaś niegdyś nikt nie uczył oracji, dzieci znały je od rodziców, dziadków, starszego rodzeństwa.

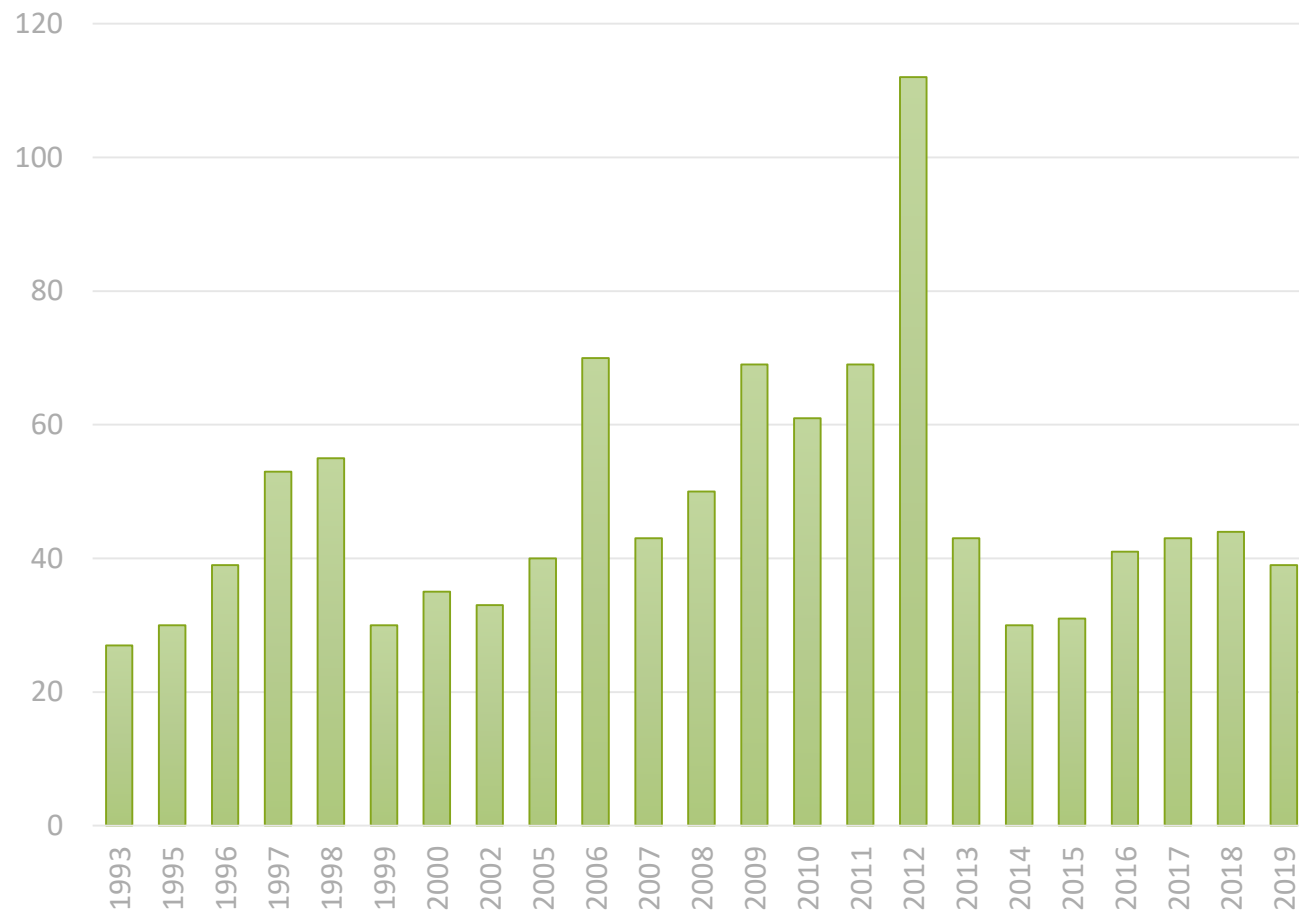
- *Kiedy wprowadziliśmy się do Bibic, koledzy wzięli mojego kilkuletniego syna na puchery. Bardzo mu się podobało, co prawda zgubił kolegów, ale znalazł drogę do domu – wspomina pani Beata z Bibic, mama dzisiejszego studenta.*

Rola rodziców polega też często na pomocy przy przygotowaniu stroju.

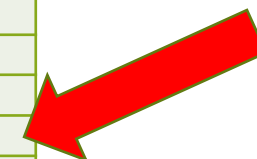

PRZEGLĄDY PUCHEROKÓW – LICZBY UCZESTNIKÓW

Liczba dzieci uczestniczących w przeglądach pucheroków

1993	27
1995	30
1996	39
1997	53
1998	55
1999	30
2000	35
2002	33
2005	40
2006	70
2007	43
2008	50
2009	69
2010	61
2011	69
2012	112
2013	43
2014	30
2015	31
2016	41
2017	43
2018	44
2019	39

Źródła: Archiwum CKPiR w Zielonkach, Wiadomości Lokalne Gminy Zielonki

WYSTĘPOWANIE ZWYCZAJU PUCHEROKÓW:

- - *W latach 60-tych jak się szło do kościoła w Zielonkach, to się czapki pucheroków czerwieniły z każdego kierunku – relacjonował pan Henryk. – Od strony Witkowic, Pękowic, Trojanowic, od Krakowa i Garlicy.*
- **Po 1966 r., w następnych latach, zwyczaj zanika w kolejnych wsiach.**
- **W 1979 roku** w przeglądzie pucheroków w Bibicach wzięło udział 36 dzieci: z Zielonek, Bibic, Garliczki, Tomaszowic i Modlniczki – co potwierdza, że zwyczaj występował wówczas na terenie wsi z gmin Zielonki i Wielka Wieś.
- **Od początku lat 90-tych** w przeglądach pucheroków występowały już tylko dzieci z miejscowości leżących na terenie dzisiejszej gminy Zielonki, zwyczaj nie był kultywowany w Tomaszowicach i Modlniczce na terenie gminy Wielka Wieś, co potwierdza pani Bożena Habuda z Tomaszowic.
- – *Reaktywację zwyczaju, który kiedyś był bardzo popularny w Tomaszowicach, bo po pucherach chodził kiedyś mój ojciec, potem mój mąż i jego kuzynowie, zawdzięczamy opiekunowi zespołu ludowego „Tomaszowianie” Janowi Szumcowi. To on około 15 lat temu reaktywował ten zwyczaj, wybierał co roku chłopców ze wsi, z zespołu. Chodziło ich od czterech do sześciu, w tym roku będzie chodzić czterech, w tym moi synowie, bo są w odpowiednim wieku – mówiła w 2012 r. Bożena Habuda, działająca w zespole „Tomaszowianie”.*

JAK EWOLUOWAŁ ZWYCZAJ PUCHEROKÓW

- W latach 90. XX wieku w przeglądach występuje od 27 do maksymalnie 55 dzieci.
- Podczas przeglądu w 2001 r. oficjalnie na scenie wystąpiły dziewczęta przebrane za pucheroków – podczas pokazu mody pucherkowej.
- W 2003 r. zwyczaj jest postrzegany przez dzieci jako atrakcyjny. Pucheroki wędrowały po domach w Bibicach, Zielonkach i Trojanowicach – jak przyznawali sami uczestnicy, jak i gospodarze.

- *To fajny zwyczaj. Nigdzie nie ma takiego.* – odpowiadał kilkuletni Grzesiek zapytany, czemu ruszył pierwszy raz po pucherach. Szedł pod opieką mamy. – *Mieliśmy iść tylko do jednego, dwóch domów, ale tak mu się spodobało, że przeszliśmy o wiele więcej* – relacjonowała jego mama.

- W 2005 r. chłopcy chodzący po wsi pierwszy raz relacjonują, że sytuacja się zmienia:

- *Uzbierałem 15 złotych i mam koszyk jajek* – chwalił się pucherok z Bibic. – *Ale nie wszędzie już nas ludzie wpuszczają.*

PRZEGLĄDY PUCHEROKÓW – JAK EWOLUOWAŁ ZWYCZAJ

Na początku XXI wieku nieco wzrasta liczba dzieci biorących udział w przeglądzie – w roku 2006 jest ich 70.

W 2006 r. wówczas 12-latek Grzegorz Sádzik z Bibic, „pucherokujący” od 2004 r. – obszedł ok. 40 domów, zbierał m.in. wiele jajek, 14 zł, cukierki i czekoladę. Sześciolatek Paweł Banaś chodził ze starszą siostrą i oprócz jajek obdarowany został czekoladą i ...wiśniami w likierze. Paweł i Zbyszek Nowakowie z Garlicy Murowanej też chodzili po domach i mieli pełne koszyki.

Od 2007 r. odnotowujemy, że jednak pucheroki chodzą już coraz później i rzadziej:

- *O 6 rano wstałam, ubrałam się, bo w zeszłym roku mnie w koszuli zastali, a tu nic. Koło 8 dopiero trzech przyszło* – relacjonowała w 2007 r. Irena Chromy, bibicka gospodyni.

Nadal chętnie ich jeszcze wpuszczano do domów:

- *Na trzech ponad 60 złotych zbieraliśmy. I czekolady, cukierki i pomarańcze. Nowi mieszkańcy też nas wpuszczali. Jeden powiedział „ja jajek nie mam” i dał nam 20 zł* – mówili Norbert Nodzio, Marek Rechemtiuk i Michał Pachel z Bibic w 2007 r.

PRZEGLĄDY PUCHEROKÓW – JAK EWOLUOWAŁ ZWYCZAJ

Jednak w 2008 r. chłopcy coraz częściej mówią, że nie są wpuszczani do domów:

- *Wpuszczać nie wszyscy chcą – wzdychali rozczarowani chłopcy z Bibic. – Na nowe osiedla to nie ma się co zapuszczać, no chyba, że do domów kolegów z klasy, ich rodzice wiedzą, że pucheroka wpuścić trzeba – twierdzili.*

- *Zaspali w tym roku czy co? - żaliły się też bibickie gospodynie, że pucheroki coraz później przychodzą.*

W 2009 r. znajdujemy potwierdzenie, że zwyczaj w zaborze rosyjskim nie był znany.

Piotr Serafin z Przybysławic opowiadał: - *Chciałem iść po domach, ale mama mi powiedziała, że w Przybysławicach ludzie nie znają takiej tradycji. A skąd Piotr znał ten zwyczaj? Ze szkoły - w 2008 r. pierwszy raz grupa SP w Korzkwi przygotowana przez nauczycielkę wystąpiła podczas przeglądu.*

PRZEGLĄDY PUCHEROKÓW – JAK EWOLUOWAŁ ZWYCZAJ

W 2011 r. w przeglądzie oficjalnie już występują dziewczęta i coraz więcej dzieci z rodzin, które w Bibicach się osiedliły:

– Szczególnie cieszy, że także napływowe dzieci podejmują ten zwyczaj – zwraca uwagę Maria Banaś.

W 2012 r. po edycji warsztatów dla blisko 200 dzieci organizowanych przez CKPiR wspólnie ze Stowarzyszeniem Rozwoju Gminy Zielonki, liczba pucheroków gwałtownie wzrasta, a Przegląd Pucheroków przeżywa najazd – zgłoszonych pucheroków jest aż 112 (10 grup) – prawie dwukrotnie więcej niż w roku ubiegłym. Potem liczba znów spada i w kolejnych latach waha się od 30 do maksymalnie 44.

W 2012 r. pucheroki chodzą nadal po domach w Trojanowicach, jednak w większości tych, gdzie wiedzą, że zostaną wpuszczone:

- Do mnie pucheroki przyszły o 6:15, byłam przygotowana, bo już robiłam obiad, żeby móc przyjechać na przegląd – mówiła Beata Saltarska z Koła „Tradycja” w Trojanowicach.

W 2013 r. pogoda była niesprzyjająca, jednak puchery ruszyły w bibicką wieś:

– Wywróciłam się na lodzie, rozbiłam 8 jajek, ale udało mi się nie zbić pozostałych – wspominała podopieczna Anny Barczyk z Bibic.

JAK EWOLUOWAŁ ZWYCZAJ

- Obserwujemy, jak w XXI wieku rolę rodziców i dziadków w procesie przekazywania tradycji przejmują placówki oświatowe – szkoły i przedszkola - oraz Centrum Kultury, nie tylko poprzez organizację przeglądów, ale też warsztaty i materiały do warsztatów, publikacje, też filmowe, internetowe, prasowe, foldery, lalki.

- *Mój syn bierze udział już trzeci raz w przeglądzie. To wielkie przeżycie, nawet większe dla nas, niż dla niego samego* – mówiła mama sześciolatniego Bartosza z przedszkola w Zielonkach w 2013 r.

- W 2015 r. dzieci ze szkoły w Korzkwi dają się nawet namówić do odwiedzin u rodziny i znajomych, czyli tam gdzie tradycja pucheroków nigdy nie sięgała.

- W 2019 r. widać, że zwyczaj robi się znów coraz popularniejszy:

- *Teraz chodziłam od 8 rano z dziećmi po sąsiadach, choć sama 25 lat temu ruszałam już o 6, lecz dziś lepiej nikogo nie zastać w pidżamie – Śmiała się Beata Sadowska z Bibic, która wraz z córkami Leną (8 lat), Alicją i Emilią (6 lat) ruszyła w Bibice. – Musiałam pomóc córkom dźwigać te dary, którymi się obłowić. Zwyczaj podoba się szczególnie nowym mieszkańcom.*

PRZEGLĄDY PUCHEROKÓW – CIEKAWOSTKI

Przeeglądy Pucheroków odbywały się w Bibicach, jednak były wyjątki.

W 1995 roku przegląd odbył się w Trojanowicach – gospodarzem był pan Stanisław Siwek

W 1999 roku przegląd odbył się w Zielonkach.

W 2008 r. występują grupy reprezentujące SP w Korzkwi, świetlic środowiskowych, następnie pojawiają się przedszkolaki z przedszkoli publicznych i niepublicznych.

PRZEGLĄDY PUCHEROKÓW – ŻACY Z KRAKOWA

W przeglądach uczestniczyły też dzieci w krakowskich szkołach:

- trzykrotnie ze Szkoły Podstawowej nr 70 pod opieką Małgorzaty Kizlich w 1998, 1999 i 2000 r.,
- w 2002 r. ze Szkoły Podstawowej nr 95 – 4 pucheroków,
- w 2012 r. ze Szkoły Podstawowej nr 130 pod opieką Anny Korzeniowskiej - 12 pucheroków – chłopcy i dziewczęta,
- w 2010 r. i 2011 r. wystąpił pucherok z Rumii z Mazur – Filip Rydel, uczeń klasy „0”. Jak mówi – „Babcia nauczyła mnie oracji”.
- Wśród widzów były wycieczki z PTTK – z Krakowa, Śląska, Warszawy.

PRZEGLĄDY PUCHEROKÓW – CIEKAWOSTKI

Podczas corocznych Przeглядów Pucheroków wszyscy młodzi uczestnicy byli doceniani słodyczami i drobnymi upominkami.

Dodatkowo corocznie przeprowadzano konkursy i nagradzano:

- najlepszy strój pucherokowy,
- najlepiej wygłoszoną orację – w 1993 r. nagrodzono Piotra Pietrzyka z Trojanowic, Krzysztofa Pająka z Zielonek i Macieja Małka z Bibic.

Dla urozmaicenia przeglądów organizatorzy wprowadzają też dodatkowe atrakcje, np.:

- przegląd filmów poświęconych zwyczajom wielkanocnym,
- pokaz mody pucherokowej wśród dziewcząt,
- recytacja wierszy H.Banasia o Bibicach (uczennice ze SP Bibice 2016 r.) czy piosenki o Pucherokach (2016 r. Przedszkole Samorządowe z Bibic),
- inscenizacja „Rozmowa dziadka z wnuczką” o zwyczaju, przygotowana przez Józefa Plewniaka,
- kiermasz ozdób wielkanocnych,
- występ grupy śpiewaczej z Bibic pod opieką Józefa Plewniaka.

JAK EWOLUOWAŁ ZWYCZAJ

Jeszcze w latach 90. XX wieku zwyczaj na terenie gminy jest powszechny - pucheroki w grupach kilku-, kilkunastoosobowych rozpoczynały chodzenie o godzinie 5:30 - 6 rano, obchodząc zwykle kilkadziesiąt domów. W gminie większość dzieci zna zwyczaj, pucheroki są chętnie wpuszczane do domów w Bibicach, Trojanowicach i Zielonkach. W corocznych przeglądach występują głównie dzieci z tych wsi.

Z czasem to się zmienia. Ma to związek z przemianami społecznymi. Przybywa nowych mieszkańców, gmina Zielonki ma najwyższe saldo migracji w województwie – w ciągu 20 lat liczba ludności zwiększa się dwukrotnie z 12 tys. do ponad 22 tys. w 2019 r.

Nowi mieszkańcy nie znają zwyczaju pucheroków.

Coraz większego znaczenia nabierają działania edukacyjne, mające na celu popularyzację zwyczaju, podejmowane przez Centrum Kultury, głównie we współpracy ze szkołami, przedszkolami.

INICJATYWY CENTRUM KULTURY, PROMOCJI I REKREACJI MAJĄCE NA CELU POPULARYZACJĘ ZWYCZAJU

- **W 2009 roku powstaje pierwsza lalka Pucherok, która zostaje uznana za maskotkę gminy Zielonki. Chcieliśmy wykorzystać dziedzictwo niematerialne – zwyczaj pucheroków – jako wyróżnik naszej lokalnej tożsamości, by skupić, zintegrować mieszkańców dynamicznie rozwijającej się gminy, by mogli i chcieli się z nią utożsamić.**
- Pojawia się Pucherok – jako brand hero gminy Zielonki (bohater marki).
- Pomysł stworzenia i koncepcja wyglądu lalki zrodziła się w Dziale Promocji, Informacji i Współpracy CKPiR w głowach Małgorzaty Kmity-Fugiel i Iwony Opałki, one też opracowały koncepcję wyglądu lalek.
- Wykonawcy lalek mieszkają i pracują w gminie Zielonki. Wytoczenia lalek podjął się stolarz z Zielonek Tadeusz Nogieć, a ubrane zostały przez krawcową Dorotę Król z Garlicy Murowanej. Do wykonania maskotek zostały użyte ekologiczne, naturalne materiały – drewno i tkaniny. Lalki są rękodziełem. Każda lalka musi być ręcznie ubrana, umalowana – co robią pracownicy CKPiR. Skomplikowane, niemal miniaturowe elementy stroju, takie jak korona czy czapka też są wykonywane ręcznie.

INICJATYWY CENTRUM KULTURY, PROMOCJI I REKREACJI MAJĄCE NA CELU SZERSZĄ POPULARYZACJĘ ZWYCZAJU

- Stowarzyszenie Rozwoju Gminy Zielonki we współpracy z Centrum Kultury, Promocji i Rekreacji w Zielonkach zdobyło grant w wysokości 24 973 złotych z PROW 2007-2013 na projekt „Promocja zwyczajów ludowych Korony Północnego Krakowa przez wytworzenie lalek, druk folderu oraz warsztaty dla uczniów”.
- O dofinansowanie wnioskowano w ramach małych projektów – działanie 413 „Wdrażanie lokalnych strategii rozwoju” za pośrednictwem Lokalnej Grupy Działania Korona Północnego Krakowa.

PROJEKT „PROMOCJA ZWYCZAJÓW LUDOWYCH KORONY PÓŁNOCNEGO KRAKOWA PRZEZ WYTWORZENIE LALEK, DRUK FOLDERU ORAZ WARSZTATY DLA UCZNIÓW”

- wykonano 150 lalek Pucheroka i 150 lalek Heroda wg prototypu,
- wydrukowano folder o obu zwyczajach z pucherokową wycinanką w nakładzie 2 000 egz., otrzymały je wszystkie przedszkolaki z publicznych przedszkoli z gminy Zielonki oraz uczniowie klas 0-III,
- lalki i foldery otrzymały wszystkie Muzea Etnograficzne w kraju, a także inne instytucje promujące dziedzictwo narodowe w Polsce i za granicą oraz redakcje programów informacyjnych,
- a przede wszystkim przeprowadzone zostały WARSZTATY dla uczniów...

PUCHEROKOWE WARSZTATY

- Wczesną wiosną 2012 roku CKPiR zorganizowało warsztaty dla blisko 200 dzieci z trzech gmin: Zielonki, Wielka Wieś, Michałowice.
- Pucherokami stali się uczniowie III i IV klas szkół podstawowych w: Modlnicy (gmina Wielka Wieś), Raciborowicach (gmina Michałowice) oraz z gminy Zielonki: Bibic, Zielonek, Woli Zachariaszowskiej, Owczar i Korzkwi (dzieci te są obecnie w klasach maturalnych) oraz przedszkolaki z Węgrzc.
- Program warsztatów obejmował: genezę zwyczaju, szczegóły stroju w oparciu o filmy, zdjęcia, naukę oracji, wykonanie czapek pucheroka.
- Cel warsztatów: wskrzeszenie 500-letniej tradycji Pucheroków i zachęta dla uczniów do udziału w najbliższym Przeglądzie Pucheroków w Kwietną Niedzielę w Bibicach 1 kwietnia 2012 r.
- Efekt: skokowy wzrost liczby uczestników podczas Przeglądu Pucheroków w 2012 r.

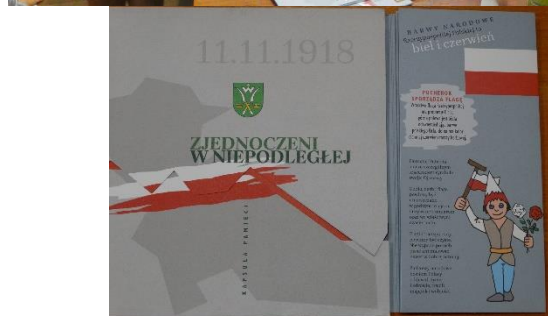
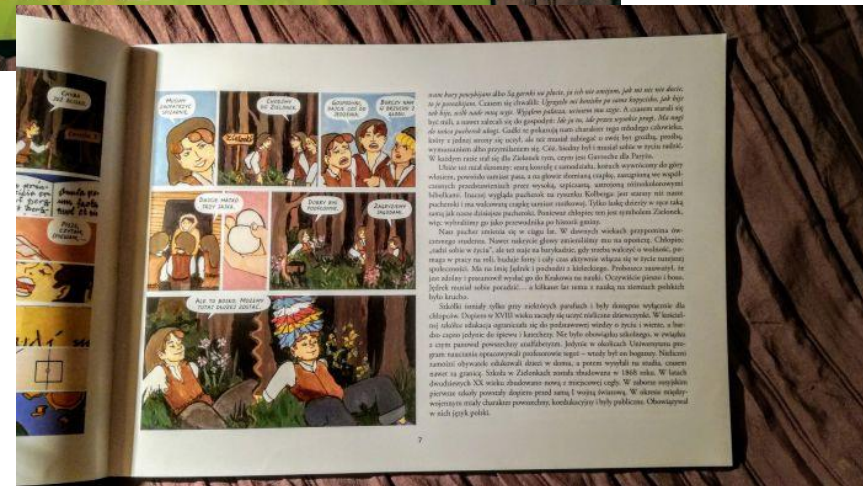
PROJEKT „PROMOCJA POSTACI PUCHEROKA I HERODA W TRADYCJI KORONY PÓŁNOCNEGO KRAKOWA”

- Kontynuacją tego pomysłu był kolejny projekt Stowarzyszenia Rozwoju Gminy Zielonki i CKPiR z 2013 roku dofinansowany z PROW 2007-2013 kwotą 25 tys. zł pn. „Promocja postaci Pucheroka i Heroda w tradycji Korony Północnego Krakowa”. Wytworzono 475 sztuk obu lalek, które rozjechały się po świecie i trafiły do znanych osób.

Lalki trafiły m.in. do rąk prof. J. Miodka, ambasadora RP w Brukseli Jerzego Drożdża, konsula Polski w Lille Bogdana Bednarczyk-Słońskiego, dziennikarza Marcina Mellerera.

PUCHEROK BOHATEREM PUBLIKACJI KSIĄŻKOWYCH W 2018 R.

W ramach projektu „Zjednoczeni w Niepodległej” realizowanego przez CKPiR w Zielonkach, powstała publikacja na temat 100-lecia odzyskania niepodległości, po której przewodnikiem jest Pucherok. Publikację otrzymali najmłodszy uczniowie szkół podstawowych w gminie Zielonki oraz przedszkolaki.

Pucherok jest też przewodnikiem po publikacji po gminie Zielonki, wydanej przez Stowarzyszenie „Pęta Pękowic”.

GRA PLANSZOWA „PUCHEROKI” ORAZ JEJ WERSJA WIELKOFORMATOWA

Gra „Pucheroki” powstała w 2019 r. w Dziale Promocji, Informacji i Współpracy CKPiR w kooperacji z firmą Polskie Gry Planszowe. Firma od lat z sukcesami tworzy gry planszowe dla dzieci, młodzieży i dorosłych m.in. „Odkryj Wawel”, „Bitwa pod Grunwaldem” czy „Kocham Polskę”.

Za przygotowanie merytoryczne projektu byli odpowiedzialni pracownicy Działu Promocji, Informacji i Współpracy CKPiR.

Autorem koncepcji gry i ilustracji jest Paweł Kołodziejski.

„ROK PUCHEROKA W GMINIE ZIELONKI”

2020 r. uchwałą Rady Gminy Zielonki ogłoszono Rokiem Pucheroka w Gminie Zielonki. Rada Gminy Zielonki podjęła tę cenną inicjatywę, by uczcić fakt „wyprowadzenia” zwyczaju z Krakowa, czyli datę, którą umownie możemy uznać za moment kiedy oficjalnie pucheroki zaczęły chodzić po podkrakowskich wsiach – a więc i miejscowościach gminy Zielonki.

W 2020 roku mija 240 lat od tego wydarzenia, które miało miejsce w 1780 r.

INNE DZIAŁANIA PROMOCYJNE:

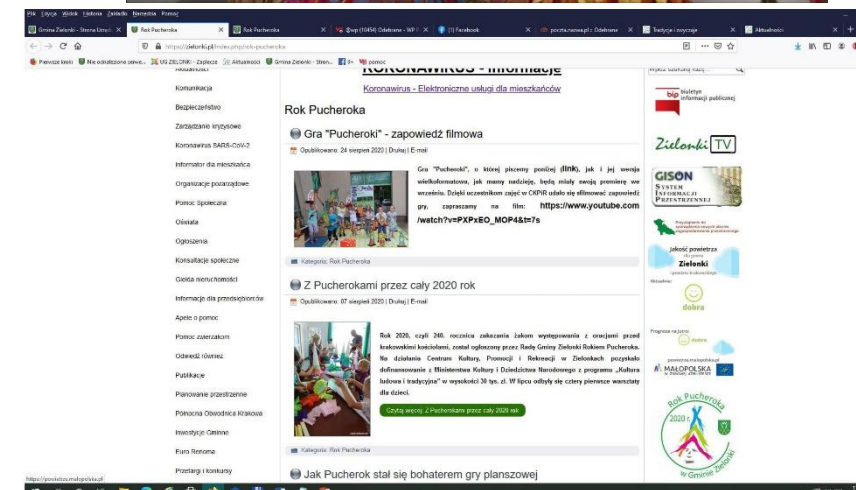
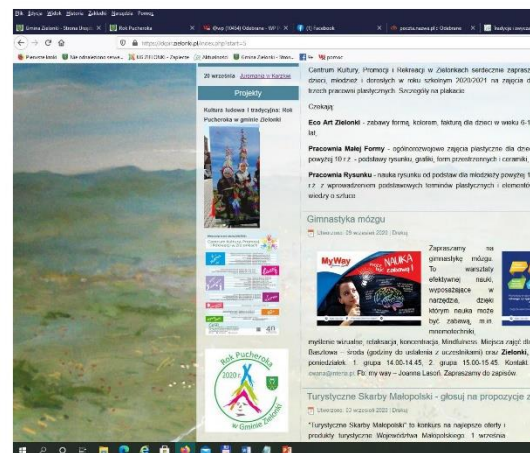
Co roku:

- powstają filmy z Gminnego Przeglądu Pucheroków, które są dostępne na kanale YouTube Gminy Zielonki oraz profilu FB,
- publikowane są artykuły w czasopiśmie Wiadomości Lokalne,
- ogłaszane są konkursy plastyczne nawiązujące do zwyczaju.

W 2020 roku powstały trzy filmy:

- Jak zrobić czapkę Pucheroka,
- Pucherokowe pisanki,
- Jak zostać Pucherokiem – film instruktażowy.

Jest też specjalna zakładka na stronie internetowej: zielonki.pl oraz ckpir.zielonki.pl

WSPÓŁPRACA Z INNYMI ORGANIZACJAMI

Było ich wiele, przykładowe:

- **Fundacja ARTica z Krakowa** – mural z Pucherokiem na siedzibie CKPiR, hali sportowej w Zielonkach, powstał w 2019 r. jako owoc współpracy z tą fundacją, współtworzącą streetartowy szlak murali w gminie Zielonki. Przed Świątami Wielkanocnymi 2019 r. fundacja ARTica zorganizowała też w Krakowie w prywatnej szkole Inspiracja warsztaty tworzenia czapek Pucheroków, przybliżono też zwyczaj.
- **Centrum Doradztwa Rolniczego w Brwinowie oddział w Krakowie** - warsztaty dla szkół rolniczych – w lipcu 2013 r. uczniowie z pięciu techników rolniczych z województw lubelskiego, mazowieckiego i pomorskiego poznawało pielęgnowane w gminie Zielonki tradycje i obrzędy i sposób ich wykorzystania w promocji gminy, młodzież wzięła udział w warsztatach zorganizowanych przez Centrum Kultury, Promocji i Rekreacji w Zielonkach, na tych zajęciach uczniowie wykonali czapki Pucheroka.
- **Żywa Pracownia w Krakowie** – w marcu 2016 r. na warsztatach zabawkarskich krakowskiej Żywej Pracowni na krakowskim Podgórzu tworzono lalki Pucheroka z użyciem naturalnych materiałów. Warsztaty prowadzili rękodzielnicy, absolwenci Uniwersytetu Ludowego Rzemiosła Artystycznego w Woli Sękowej.

WIELKANOC NA LUDOWO w Żywej Pracowni

PROJEKT CKPIR „ROK PUCHEROKA W GMINIE ZIELONKI”

CKPiR w Zielonkach zdobyło grant w wysokości 30 tys. zł z Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego na dofinansowanie zadania „Rok Pucheroka w gminie Zielonki” w ramach programu Kultura ludowa i tradycyjna.

Projekt obejmuje:

- warsztaty dla dzieci ze szkół i przedszkoli, świetlic środowiskowych, półkolonii CKPiR mające na celu przybliżenie zwyczaju pucheroków;
- konferencję naukową poświęconą tradycji chodzenia po pucherach w podkrakowskich wsiach, zachowaniu i propagowaniu tej tradycji wśród mieszkańców oraz współczesnej roli kultury ludowej i tradycyjnej w integracji społeczności lokalnej, wraz z częścią artystyczną;
- utworzenie na terenie gminy Zielonki 5 figurek pucheroków, postawionych w miejscach istotnych ze względu na przekaz historyczny, nawiązujących do tradycji chodzenia pucheroków;
- powstanie plenerowej gry rodzinnej opartej na ww. figurkach oraz miejscach związanych z tradycją w formie questu wraz z aplikacją mobilną.

SZEREG DROBNIJSZYCH PUCHEROKOWYCH INCJATYW

Drewniane breloki powstałe z inicjatywy CKPiR w 2016 r. otrzymali wszyscy pielgrzymi mieszkający w gminie Zielonki podczas Świątowych Dni Młodzieży odbywających się w Krakowie.

Metalowe breloki z Pucherokiem powstały w ramach współpracy Stowarzyszenia Zachariasz z CKPiR w Zielonkach. Tę samą postać wkrótce będzie można zobaczyć w 5 miejscach na terenie Bibic i Zielonek.

Co roku powstaje nowy **magnes z pucherokami**, otrzymują go dzieci występujące podczas przeglądu - warto zdobyć całą kolekcję magnesów. Można też je kupić na stoisku podczas przeglądu.

PUCHEROKI INSPIRUJĄ ARTYSTÓW

PUCHEROKI DLA NASTĘPNYCH POKOLEŃ

- **Do tego, by zwyczaj pucheroków na terenie gminy Zielonki przetrwał, nałożyło się wiele czynników.** Widać ogromny i niezaprzeczalny wkład miejscowych regionalistów, nauczycieli, którzy w placówkach oświatowych propagowali ten zwyczaj, też rodziców i dziadków; sołectwa Bibice i Centrum Kultury. Wszyscy oni przypominali o zwyczaju, uczyli oracji i tego, jak należy robić czapki, jak pucherok powinien wyglądać.
- Przekazywali tradycję pucheroków – nasze niematerialne dziedzictwo - kolejnym pokoleniom jako coś cennego i atrakcyjnego, by chciały tę tradycję kontynuować. Starali się też ten zwyczaj propagować i popularyzować.
- **Wspólną pracą udało nam się wszystkim po dziś dzień ocalić ten wspaniały, unikatowy zwyczaj.**

Dziękuję za uwagę

Źródła:

Archiwum CKPiR w Zielonkach z lat 1992-2019

Czasopismo Wiadomości Lokalne Gminy Zielonki z lat 1992-2019

Kroniki Muzeum Wiejskiego „Izba Bibicka” prowadzone przez Henryka Banasia;

Władysław Gwizdała, *Nad Białuchą*, 1983, rękopis będący w posiadaniu Centrum Kultury, Promocji i Rekreacji w Zielonkach
Wywiady

Oskar Kolberg, *Dzieła wszystkie*. Tom V. Krakowskie. Część I

Irena Łopuszańska, *Puchery*, w: „Rocznik Muzeum Etnograficznego w Krakowie z 1966 r.”, tom I;

Michał Niezabitowski, *Pucheroki*, za: www.krakow.pl;

Wacław Urban, *Wieś podkrakowska w dobie nowożytnej (Dzieje Bibic w latach 1475-1918)*

Henryk Banaś, *Bibicka pieśń*, *Bibice* 1995 r.;

Mateusz Wyżga, *W tej pięknej ziemi. Gmina Zielonki od średniowiecza do czasów współczesnych*, Zielonki 2009.

